

Učiteljski tovariš

Stanovsko političko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak teden. Naročnina letno 60 Din za inosmetno 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davok posebe. Pošt. šte. rač. 11.197. Telefon 3113

V petnajsto leto!

Štirinajst let svobode je za nami, štirinajst let ogromnega dela za konsolidacijo razmer, za prosvetno in gospodarsko povzdigo našega naroda. Ni bilo mirno to delo in razdrapanje razmere na partizansko političnem polju so onemogočile pravi razmah tega, za naš narod toliko potrebnega dela.

Ogromne so bile žrtve za naše osvobodjenje in uedinjenje. Poglejmo nekoliko nazaj! Začetek borb ob prvem ustanku Karadorda, ki je v svoji veliki politični zmožnosti že sanjal o združitvi Srbov z Ilirijo, o čemer priča njegovo pismo Na poleonu, vse poznejše borbe proti Turkom, svetovna vojna z velikanskimi žrtvami za nacionalno idejo med Srbi in avstrijskim Jugoslovani, borbe Srbov in jugoslovanskih dobrovoljcev, vse to je samo katalog ogromnih žrtev celokupnega našega naroda za svobodo in uedinjenje.

Težke so bile te borbe, in neustraseni junaki, ki so se borili za idejo združitve vseh onih bratov, ki jih je krivična politika skupnih sovražnikov razdvajala, so gledali pred seboj le en cilj in to je združitve k skupnemu delu za dobrobit nas vseh. Velika je bila ta ideja in vredna upoštevanja tudi od strani onih, ki niso ničesar žrtvovali.

Izvojevana je bila svoboda! Prvo navdušenje se je kmalu poleglo in z nezaupanjem smo začeli gledati drug drugega, ker bilo je treba započeti z resnim delom za konsolidacijo države. Nesloga, ono zlo, ki je od nekdanj razdvajalo Slované in, ki so ga naši največji sovražniki spretno izrabljali napram nam samim, je začelo zopet razjedati našo kornjavo ustanovljeno državo. Mentaliteta, ki so jo nam vcepili oni, kateri so med nas sejal razdiralno seme edino le zato, da so nas lažje izrabljali, se je med nami ponovno pojavila in postavila je mogočne ovire na pot konsolidacije in napredka. In početje raznih brezvestnih hujškov se je odbijalo ob treznem prizadevanju resničnih rodoljubov za dosego enotnega gesla: Skupno in složno smo se borili za uresničenje naših stoletnih idealov in zdaj je čas, da tudi s skupnimi močmi delamo za povzdigo države in naroda.

Nočemo obujati spominov na žalostne dogodke, do katerih nas je dovedla partizanska strast, pač pa moramo priznati, da so ravno ti spametovali mnoge zaslepljenca.

Resnega dela nam je treba! Kriza je pritisnila na vso močjo tudi na našo državo in ovira razvoj. Toda to nas ne sme strašiti, kajti če smo premagali doslej še vse ovire, ki so nam jih postavljali na pot naši najzagrizenejši sovražniki takrat, ko smo se borili za svobodo, moramo premagati tudi te ovire, ki nam zastavljajo razmah. Ampak potrebna nam je sloga, potreben mir in potrebno sodelovanje nas vseh.

Najvažnejši činitelj za konsolidacijo in povzdigo vsake države je prosveta. Ne moremo zanikati velikega napredka v štirinajstih letih naše svobodne države, vendar nas ne smejo zadovoljiti dosedanja uspehi. Kvišku se morajo dvigati naša stremjenja in ogromne morajo biti naše zahteve v tem pogledu, da bomo nado-

meščili vse ono, kar je naš narod zamudil takrat, ko je moral sprejemati nase le borbo za borbo, da se je otrešel stoletnih svojih tlačiteljev.

Trdna prosvetna osnova je najsolidnejši temelj dobrega gospodarskega razvoja vsakega naroda. Zgodovina nam jasno kaže, da so dosegali ogromne uspehe na polju narodnega gospodarstva le oni narodi, ki so skrbeli za dober razvoj prosvete.

Šola nas kot učitelje najbolj zanima in z zadovoljstvom moramo ugotoviti, da zidajo v naši državi šole tostran one meje, na kateri postavlja Italija trdnjave. To nam je najlepši dokaz, da se hočejo pri nas ustvariti najmočnejše trdnjave, ki očuvajo vsak narod pred gospodarskim in kulturnim propadom. Mi ne poznamo imperialističnih teženj in radi tega so nam potrebne le šole, ki bodo usposabljele narod za složno in razumno delo za kulturno in gospodarsko povzdigo našega naroda. Cilj nam bodi sistematično delo v povzdigo našega šolstva, vsestransko prizadevanje za odstranitev vseh škodljivih pojavov, ki ovirajo pravilen razvoj naše prosvetne politike, ki bodi osnova za pravo gospodarsko konsolidacijo in čuvanje pridobljenih dobrin.

Ako hočemo doseči one uspehe, ki so potrebni za popolen napredek vseh Jugoslovancev, ki bodo dali vsakemu posebnemu članu našega naroda ono intelektualno stopnjo, ki mu je potrebna za popolno gospodarsko osamosvojitve, tedaj moramo imeti za to delo mir. Popoln mir v notranjosti države, kakor tudi svetoven mir je nujno potreben, da bo delo uspešno in sistematično. Tudi prizadevanje za odstranitev vseh ovir pravičnega in popolnega razvoja naših prizadevanj na prosvetnem polju je potreben mir v vsej državi. Niso nam potrebne partizanske borbe, ni potrebna nesloga med brati in ne ščunjava poedinca, ki so le osebnega značaja. Skupni so naši interesi, skupno in složno bodi naše delo, da ohranimo vse one za ves narod prepotrebne in s težkimi borbami pridobljene dobrine.

Medsebojna pravičnost naj zavladava v bodočnosti med nami. Spoštovati moramo medsebojno tradicijo in biti pravični sodniki v medsebojnih nesoglasjih in popolna sloga bo kronala vsa naša prizadevanja z gotovim uspehom.

Le eno vprašanje je, ki nam ne dovoljuje mirnega in nemotenega prizadevanja za napredek. Pravični so naši šolski zakoni in vsem našim državljantom tuje narodnosti dovoljujejo lastne šole, a nad pol milijona naših bratov v Primorju in Korotanu nima niti enega lastnega doma. To je rana, ki nas boli in peče.

Ne bomo oznanjali sovraštva — pravičnosti hočemo, iste pravičnosti, ki jo izkazujejo mi drugim. Pustite našemu narodu svoboden razmah in dajte možnost pravične rešitve, ki je nujno potrebna.

To je naš klic ob vstopu v petnajsto leto naše svobode, klic, ki prihaja iz srca vseh vzgojiteljev naroda, ki vsi želijo in delajo za povzdigo naroda in srečno bodočnost naše skupne domovine.

upnike v posameznih učiteljskih društvih. Ta sklep se je izvedel v l. 1922. in v naslednjih letih. — Fr. Podobnik (Maribor) je nasvetoval »zvezo s pogrebniimi zavodi«. Predlog se zaradi velike razdalje mnogih članov od sedežev pogrebni zavodov ni mogel uresničiti.

F. Skulj je predlagal na občnem zboru v Ljubljani, dne 28. decembra 1921.: »Odbor naj razmisli o obveznosti vsega učiteljstva o U. S.« Za uresničenje tega res lepega predloga odbor ni imel potrebne moči.

Na odborovi seji dne 25. marca 1922. se je sestavil predlog za sprejem profesorjev, njihov spreg in vdov, kakor ga je občni zbor v Ptuj, dne 8. julija 1923. res odobril.

Še izza predvojnega časa je bilo več tovarišev iz bivše Stajerske včlanjenih v »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks«. V sled novo nastalih ovir (državna meja, denarno poslovanje s tujino itd.) je bilo želeto, da bi prestopili ti člani v Uč. samopomoč v Ljubljani. Iv. Kocijančič se je 30. novembra 1922. pisмено obrnil do tedanjega poverjenika za Jugoslavijo društva Selbsthilfe Martina Vodenika, nadučitelja v Mariboru. Nasvetoval mu je, da bi skupno poiskala način, po katerem bi člani Selbsthilfe iz Jugoslavije prestopili brez kakih doplačil v U. S. Omenjeni poverjenik se ni odzval temu vabilu. V smislu gornjega poročila je na občnem zboru v Krškem, dne 9. julija 1924. želel pojasniti član Fr. Vadnal (Dobova).

Iv. Kocijančič je predlagal na odborovi seji dne 22. februarja 1924.: »naj bi se obrestni od rezervnega fonda razdelile ob koncu leta v enakih delih dedičem v tem letu umrlih članov.« O tem predlogu se bo še govorilo.

R. Grum (Ljubljana) je predlagal na občnem zboru v Krškem, dne 9. julija 1924.: »Vsak član UJU naj bi bil tudi član U. S., ravno tako tudi družinski člani. U. S. naj se reorganizira in povzame iz Fr. Skuljevega osnutka ustanove »Suus« sprejemljive dodatke in popravke.« Gospodarski odsek UJU je k temu še pristavil, da »naj skuša U. S. prikriti pravila tako, da bi člani dobivali denarne podpore v boleznih.«

Za odborovo sejo dne 22. novembra 1924. je sestavljal Iv. Kocijančič osnutek vprašanj za A.) Podpore v boleznih (14 točk), B.) Druge spremembe pravil (2 točki). Ta vprašanja so dobili vsi s pismenim vabilom k sestanku članov U. S. za 19. december 1924. povabljeni člani.

Na sestanku so se sestavili sledeči predlogi: 1. Za denarne podpore bolnim članom naj se osnuje novo društvo. 2. Zvišanje članskih prispevkov in s tem posmrtnine. (Glej II. Izvršene spremembe.) 3. Olajšava za zdravniški certifikat (zahteva se ga samo v dvomljivih slučajih). Govorilo se je še o drugih spremembah, katere pa od večine niso bile sprejete. V. Gregorič (Ljubljana): »V U. S. se sprejme vsak priglasenec in naj je zdrav ali bolan, mlad ali star, odrede naj se posmrtnine še za družinske člane.« Iv. Dimnik: »Starostna meja za sprejem od 45 let naj se dvigne.« I. Waschte (Ljubljana): »Članske prispevke naj pobira in nakazuje za vse člane U. S. na šoli šolski upravitelj.«

Na občnem zboru U. S. v Ljubljani, dne 1. februarja 1925. je predlagal Fr. Marolt (Ljubljana): »V Uč. tovarišu naj uprava od časa do časa priobčuje vesti o U. S. n. pr. število članov, znesek za posmrtnino, imena umrlih članov, kolik je prirastek in druga za člane važna poročila.« Te vesti prinaša »Učiteljski tovariš« o priliki razpošiljanja položnic.

Nekateri izstopivši člani so zahtevali ob izstopu, da naj se jim povrnejo vplačani zneski. Ker teh U. S. nima — saj jih je s posmrtninami nakazala dedičem umrlih članov — je odbor sklenil na seji dne 13. oktobra 1925., da se vplačanih sprejemnih pristojbin ali drugih vplačil sploh ne nakazuje, ker pravila o tem nikjer ne govore. — Na ti seji se je tudi določil čas, kdaj postane priglasenec pravi član U. S. s sledečim sklepom: »Pravi član postane priglasenec takrat, ko je sprejet v odborovi seji, je že vplačal sprejemne pristojbine, je vpisan v člansko knjigo (evidenčni list) in je prejel od uprave sprejemni list (zadružno knjižico). Ko so splojniti vsi ti pogoji, morejo zahtevati dediči njim pripadajoče posmrtnine.«

Prav pogosto se je govorilo o odpravi zdravniškega spričevala (certifikata), ki je bil svoj čas za sprejem obvezen za vse priglasence. Tovarišem in tovarišicam, ki so po 20 ali še več kilometrov oddaljeni od zdravniškega bivališča, je napravljalo to precejšnje stroške. Nesmiselno je zahtevati od popolnoma zdravega priglasenca, ki redno vrši svoje službene dolžnosti, še pisano potrdilo od zdravnika. Razpravljalo se je o tem vprašanju na občnem zboru v Ptuj, dne 8. julija 1923., na članskem sestanku v Ljubljani, dne 19. decembra 1924. in na odborovih sejah: 25. marca 1922., 20. junija 1923. ter končno 14. julija 1926., ko se je zadnjikrat dopolnjeval ta odstavek v pravilih U. S. Določba se glasi: »Zdravniški certifikat (potrdilo o prijavnici) se zahteva od vseh tistih priglasencev, katerih zdravstvenega stanja ne pozna kak odbornik, ne potrdi odboru znani, stalni zaupnik v okraju ali pa šolski upra-

vitelj, da so zdravi. Zaupnikovo ime se vpiše v prijavnico.«

Razne načrte o podporah v boleznih ali za osnovanje posebnega bolniškega fonda se je obravnavalo na več sejah (6. aprila 1927., 24. junija 1927., 23. septembra 1927., 20. novembra 1927. in 22. decembra 1927.). Od odbora so šli trije odborniki v zdravilišče Golnik na Gorenjskem, kjer jim je šef-zdravnik dr. Neubauer obrazložil svoj načrt o bolniškem fondu. Od odbora sestavljene in priporočene predloge je občni zbor v Ljubljani, dne 28. decembra 1927. zavrnil.

O tem vprašanju je Iv. Kocijančič pisal v »Uč. tovarišu« od 12. jan. 1928. in pozival člane U. S. kot vse druge tovariše (-ice), ki se zanimajo za to stran učiteljske nepriskrbljenosti, da naj razmislijo o tem in se zglasijo z načrti. Uprava U. S. do danes še ni prejela kakega načrta, uredništvo »Uč. tovariša« najbrže tudi ne. Za poverjenstvo UJU v Ljubljani je Iv. Kocijančič sestavil podoben načrt o podpornem skladi z več možnimi spremembami. Ta načrt je poverjenstvo UJU kot okrožno razposlalo v l. 1929. vsem učiteljem, društvom v dravski banovini.

Od 1. septembra 1924. do 31. avgusta 1925. je odbor sprejemal za člane priglasence v neomejeni starosti. Nekateri počasneji se še niso zglasili do tega termina in prosili za sprejem v U. S. že po 1. septembru 1925. Društveni odbor je na seji od 14. julija 1926. sklenil, da jih izjemoma še priporoča občnemu zboru v Celju, dne 18. julija 1926., da jih sprejme v U. S., kar je ta tudi storil.

Fr. Podobnik (Maribor) je 1. julija 1926. priporočal odboru: 1. »da naj postopa ob sprejemu novih članov kar najrigoroznejše, na tuberkulozi oboleli naj se v vsakem slučaju odklonijo. 2. »Uč. tovariš« naj priobči imenik članov iz l. 1898.« Društveni upravnik Iv. Kocijančič je sestavil imenik iz l. 1898. in 1899., katerega je priobčil Uč. tovariš.

Predlog P. Flereta (Beograd), »da bi se član lahko vplasil v U. S. z dvojnimi ali večkratnim vplačilom v korist dedičev«, na odborovi seji 14. julija 1926. ni dobil večine.

Na občnem zboru v Celju, dne 18. julija 1926. so predlagali: Iv. Šmajdek (St. Vid): »Društveni rezervni sklad naj se delno uporablja za razbremenitev starejših članov.« (Na občnem zboru l. 1927. ni bil več tega mnenja.) A. Koprivc (Ščavnica): »Iz rezervnega sklada naj dobivajo člani denarne podpore.« Večina zborujočih članov ni soglašala s tema predlogoma.

V l. 1926. in 1927. so se predelavala pravila po odboru in sicer po načrtu in nasvetih, ki jih je podal dr. Andrej Kuhar, notar v Ljubljani. Skoro vse predloge je pa občni zbor v Ljubljani, dne 28. decembra 1927. zavrnil z večino glasov.

Zamudniki s plačili članskih prispevkov, zlasti še izključeni in izstopivši člani so napravljali društvu, oziroma njegovemu rezervnemu zakladu veliko gmotno škodo. Nepopravnani zneski od teh bivših članov so rasli od leta do leta; znašali so samo v l. 1926. znesek 4.527 Din. Odbor je na upravniškem predlogu na svoji seji dne 13. februarja 1927. sklenil: »Zaostanki se bodo odslej naprej iztirjavali strogo po § 9. društ. pravil (danes po § 6. zadr. pravil), od izstopivših in izključenih članov v skrajnem slučaju po odvetniku.« Uprava, ki redno izplačuje posmrtnine, sme zahtevati od članov, da bodo i oni redni z vplačili.

Na občnem zboru U. S. v Ljubljani, dne 28. decembra 1927. je predlagal Fr. Skulj: »da bi se člani, ki so 30 let v U. S., oprostili nadaljnega plačevanja članskih prispevkov.« Fr. Srebrnič (Ljubljana): »da bi se uvedla za izplačevanje posmrtnin pri novih članih karencna (čakalna) doba.« Umestna predloga nista dobila večine.

O »Otroški samopomoči«, katero se je prvotno mislilo priključiti U. S., je odbor razpravljal v l. 1925. in 1926. Iv. Kocijančič je v »Uč. tovarišu« v 26. in 27. šte. iz l. 1926. priobčil osnutek za tako ustanovo. Na občnem zboru v Celju, dne 18. julija 1926. je bil sprejet Iv. Kocijančičev predlog: »Osnuje naj se za učiteljske otroke novo podporno društvo.« Po občnem zboru so tovariši iz Celja skušali uresničiti ta predlog, pa se niso mogli zediniti za pravo obliko. Vrnili so gradivo v Ljubljano, kjer je počivalo nekaj let. Za pokrajinsko skupščino UJU v Novem mestu — v juliju 1930. — je Iv. Kocijančič predlagal: »Osnuje naj se v okrilju poverjenstva UJU poseben odsek, ki bo poklical v življenje to »samopomoč.« Pred tem je predlagatelj priobčil v »Uč. tovarišu« — 43. in 44. šte. iz l. 1930. — dva načrta za osnovo »Otroške samopomoči«. Predlog je bil na pokrajinski skupščini v Novem mestu sprejet, člani za odsek izvoljeni. Na 10 sejah — od oktobra do decembra l. 1930. — je odsek sestavil pravila in s tem delo dovršil. Pravila društva »Samopomoč za otroke učiteljev (profesorjev) in učiteljev« je politična oblast dne 8. aprila 1931. potrdila, dne 17. maja 1931. se je vršil ustanovni občni zbor v Ljubljani, s l. junijem 1931. je društvo pričelo poslovati. V l. 1932. se je društvo spremenilo v zadruho. Posluje prav dobro v korist učiteljskim družinam.

Učiteljska samopomoč v Ljubljani.

III. PREDLOGI IN NASVETI ZA SPREMEMBO PRAVIL.

V naslednjem navajam predloge in nasvete, katere so sporočila učiteljska društva, jih člani U. S. poslali upravi ali predlagali na občnih zborih ali pa so jih odborniki na sejah sami sprožili in obravnavali. Izpustil sem važnejše predloge iz zadnjega časa, ker jih bom v prihodnjem članku v celoti priobčil.

Učiteljsko društvo za laški okraj je v l. 1907. predlagalo: Društvo Jubilejska samopomoč naj natisne imenik vseh društvnikov, da bi s tem bolj vplivalo na učiteljstvo k pristopu. Odbor je na seji 11. julija 1907. predlog sprejel in sklenil, da bo vsako drugo leto izdal letni obračun in imenik vseh članov. To se je vršilo že prej, ker hrani arhiv U. S. tiskano »Poročilo« društva Jubilejska samopomoč za V. društveno leto. To poročilo vsebuje sledeče odstavke: Društveni odbor, člani društva, rekapitulacija, starost članov, računski zaključek za dobo od 1. maja 1903. do

1. maja 1904. in izpis iz pravil. Koliko takih »poročil« je izšlo v tisku ne morem ugotoviti; v arhivu U. S. je poleg omenjenega poročila še eno tiskano poročilo za XIII. upravno dobo (1. julija 1911. do 30. junija 1912.).

Na odborovi seji dne 23. julija 1914. se je sklenilo, da se pravila v nekaterih točkah — v zapisniku ni navedeno v katerih — na prihodnjem občnem zboru spremenijo. Ta občni zbor naj bi se po sklepu ravno prej omenjene seje vršil dne 7. septembra 1914. v Pulju. V tem času je pa že divjala bojna vihra po naših krajih in ni bilo časa misliti na zborovanje. Predloge so sestavili na odborovi seji dne 15. avgusta 1920., katere je občni zbor v Mariboru, dne 27. avgusta 1920. tudi sprejel. (Glej II. Izvršene spremembe v pravilih v 15. številki »Uč. tovariša«.)

Na občnem zboru v Mariboru, dne 27. avgusta 1920. je predlagal F. Skulj (Ljubljana): »Zainteresira naj se za U. S. vse učiteljstvo, ker le množina da pravi pomen in dosega uspeh; vodstvo U. S. naj poišče za-